

2015-09-25

Ert dnr:
Ju2015/05069/L5

Avdelningen för juridik
Per Henningsson
Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad
Greta Berg
Avdelningen för vård och omsorg
Ove Ledin

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor (SOU 2015:63)

Förbundets ställningstagande

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) delar utredningens uppfattning att de föreslagna lagstiftningsåtgärderna är nödvändiga för att Sverige ska leva upp till kraven i FN:s säkerhetsråds resolution 2178 (2014) och Financial Action Task Forces rekommendation 5.

Förbundet tillstyrker såväl de nya straffbestämmelserna om terrorismresor och finansiering av terrorism som de utökade möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel inom ramen för förundersökning avseende sådan brottslighet.

Förbundet uppmanar regeringen att utreda socialnämndens möjligheter att upprätta interna register över anmälningar som inte leder till utredningar.

Övriga synpunkter

Kommunens enda möjlighet att motverka att unga dras till våldsbejakande extremism är att arbeta förebyggande. En kriminalisering av s.k. terrorismresor kan komma att påverka kommunernas förebyggande arbete såtillvida att ett ökat samarbete måste ske mellan kommunen och polisen i frågan. Det är viktigt att det tas fram en tydlig struktur för hur kommun och polis kan utbyta information med varandra med tanke på sekretesslagstiftningen.

Det förebyggande arbetet i kommunen måste bedrivas brett och involvera flera aktörer. Skola, socialtjänst, fritidsverksamhet och civilsamhälle har alla viktiga roller, och en väl utvecklad samverkan inom och mellan verksamheter är en nödvändig förutsättning för ett framgångsrikt förebyggande arbete.

Inom socialtjänstens ansvarsområde råder en rad förhållanden som försvårar ett effektivt förebyggande arbete. För detta har SKL tagit fram en handlingsplan, Stärkt stöd och skydd för barn och unga.

Det sociala arbetet har alltmer kommit att fokusera på att bedöma anmälningar och genomföra utredningar, medan de riktade och frivilliga insatserna fått stå tillbaka. Det här är en utveckling SKL vill vända genom att verksamheten tidigt och aktivt kan fånga upp barn och unga som riskerar att fara illa med ett riktat och anpassat stöd. Genom att jobba proaktivt för att förebygga anmälningar och genom tidiga insatser

Ert dnr:

kan myndighetsutövningen koncentrera sig på sitt huvuduppdrag: att arbeta med barnskydd och insatser till barn i behov av omfattande stöd.

Barnavårdsanmälningarna rapporteras bli fler, men samtidigt är det svårt att följa utvecklingen över tid eftersom nationell statistik saknas. Kommunerna kan inte heller registrera anmälningar som inte leder till utredning. Det gör det svårt för socialnämnden att ha en överblick och följa upp om barn far illa i de fall där anmälan inte följs av en utredning. SKL anser att det ska vara möjligt att göra anmälningar sökbara inom respektive kommun. Utan en registrering av anmälningar är det en svår uppgift för socialtjänsten att motverka brott, då de saknar sammanhängande historik för ungdomar i riskzonen. Det är därför angeläget att regeringen låter utreda dessa frågor.

Bakgrund

Att svenska medborgare aktivt deltar som stridande i, eller medverkar till att planera och genomföra s.k. terrorismresor till, krigszoner som Syrien, Irak eller Ukraina, måste hindras. Sverige är efter Belgien och Danmark det land där högst andel personer har rest som stridande i Mellanöstern. Situationen är alarmerande och kräver helhetssyn från samhällets alla aktörer.

Kommuner, landsting och regioners roll är central i arbetet med att förebygga och förhindra radikaliserings och våldbejakande extremism. Den lokala nivåns närhet till medborgarna, förtroendet med lokala förutsättningar och etablerade samarbeten är nödvändiga komponenter i ett framgångsrikt arbete. Det är dock viktigt att klargöra ansvarsfördelningen mellan å ena sidan staten och dess myndigheter och de lokala myndigheterna, och å andra sidan mellan de lokala myndigheterna och det civila samhället. Att värna demokratin mot yttre och inre hot får inte äventyra arbetet med att skapa förtroendefulla relationer mellan det offentliga och medborgarna på lokal nivå. Tvärtom är tillit och förtroende grundförutsättningar för att lyckas med detta.

Handlingsplan, kommunikationsinsatser och åtgärder syftande till att undvika att unga människor ansluter sig till extremistmiljöer, måste tas fram, implementeras och användas så att de inte i stället underlättar det som de är ämnade att motverka.

Arbetet med antiterrorism handlar om repressiva åtgärder, och involverar därmed polis, åklagare och domstolar. Arbetet med att förebygga och förhindra radikaliserings och våldbejakande extremism är bredare och inkluderar utöver dessa aktörer regering, statliga och lokala myndigheter, skola, socialtjänst, hälso- och sjukvården, idéburen sektor, trossamfund och civilsamhället, inte minst den egna familjen, släkten och vänkretsen. Specifika åtgärder för att motverka radikaliserings är bara långsiktigt verkningsfulla om fokus samtidigt ligger på ett inkluderande samhälle där alla känner tillhörighet och har samma möjligheter. Antiradikaliserande arbete utgörs dels av breda insatser som dialog, inkludering och samverkan, dels av specifika åtgärder som till exempel utbildningsinsatser riktade till första linjens personal såsom lärare, kuratorer, poliser, socialsekreterare, fritidsledare etc.

Ert dnr:

Sedan juni 2014 har Sverige en nationell samordnare för att värna demokratin mot våldbejakande extremism. Både samordnaren och erfarenhet och forskning visar att det inte nödvändigtvis krävs nya strukturer och organisationer för arbetet på lokal nivå. Samverkansöverenskommelser mellan polis och kommun finns på många håll i landet. Sociala insatsgrupper där socialtjänst, skola och polis samverkar för att få unga att sluta att begå brott är en arbetsmetod som kommunerna redan idag arbetar med. Komplement till befintligt arbete behövs i form av utökad samverkan inom kommunförvaltningen och mellan kommunen och andra aktörer, kunskapshöjande insatser till och kunskapsbaserade metoder för de grupper som kan komma i kontakt med problematiken. Att utveckla detta ligger i samordnarens uppdrag, som ska slutrapporteras juni 2016. SKL samverkar med samordnaren, ingår i den myndighetsöverskridande och tvärsektoriella referensgrupp som inrättats och stödjer våra medlemmar i detta arbete. SKL har skapat en digital plattform där kommunernas kontaktpersoner, SKL och den nationella samordnarens kansli kan utbyta information och erfarenheter.

I regeringens nya strategi mot terrorism, Förebygga, Förhindra, Försvåra (regeringens skrivelse 2014/15:146), poängteras polisens unika kunskap om brottslighet och dess utveckling inom ett visst geografiskt område. För att också problembilden med stridande i utländska konfliktzoner ska kunna införlivas i den lokala analysen krävs att Säkerhetspolisens kunskap förmedlas till Polismyndigheten, som i sin tur ansvarar för att se till att denna kunskap når ut till lokalpolisområden. Kunskapen hos den lokala nivåns aktörer måste dock beaktas och generella antaganden anpassas till den lokala kontexten, då problembilder avseende radikaliserings och olika former av våldsbejakande extremism skiljer sig åt mellan geografiska områden.

Kommunernas socialtjänster är idag erkänt tyngda och trängda av nya gruppers behov, ökad statlig detaljreglering och neddragningar inom andra samhällssektorer. Ett utökat åtagande i arbetet mot radikaliserings kräver ökade resurser likväl som kunskapsstöd. En rad juridiska frågeställningar kring hur socialtjänsten kan och får arbeta, samt vad som ligger inom socialtjänstens uppdrag, behöver klargöras. Även i de fall insatser ligger inom socialtjänstens uppdrag, innebär arbetet med religiös fundamentalism en delvis ny problematik som kräver andra kunskaper än övrigt arbete mot extremism.

I regeringens skrivelse 2014/15:144, Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism, redovisas de åtgärder som regeringen har vidtagit för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. En av insatserna är att Socialstyrelsen har fått ett regeringsuppdrag att utarbeta stöd för socialtjänsten i ärenden som rör våldbejakande extremism. Uppdraget ska slutredovisas i maj 2016.

SKL välkomnar Socialstyrelsens arbete, men betonar att socialtjänsten endast är en av många aktörer. Socialtjänstens grunduppdrag avser vård för individer med särskilda behov och utgår från ett familjeperspektiv, inte samhällsskydd. Lagstiftningen måste tydligt avgöra vem som har ansvar för vad, så att juridiska eller organisatoriska

Ert dnr:

mellanrum inte lämnas utan åtgärd i hopp om att socialtjänstens goda vilja träder in för att göra en insats där ingen annan tar ett tydligt ansvar.

Exempel och forskning pekar på en rad förutsättningar för att en radikaliseringsprocess sker, där själva ideologin givetvis är en central komponent. Religiös fundamentalism är en relativt ny företeelse för socialtjänst, skola och fritidsgårdar. Exempel visar på att det alla gånger inte enbart räcker att arbeta för integration och mot utanförskap. Utanförskap kan göra en person mer mottaglig för extremism, men det är själva idéerna som legitimerar våldet. Den allmänna kunskapen om religion och religiositet kan behöva utvecklas hos första linjens personal, då bemötandet är avgörande för möjligheten att skapa långsiktigt förtroende tillsammans med individen och andra relevanta aktörer. I just dessa frågor är samverkan med trossamfunden av stor vikt.

Erfarenheter visar dock att det framför allt handlar om att reagera på förändring i och runt omkring individen. Fler aktörer som skola och hälsovård behöver engageras och finnas med i högre utsträckning. Skolan är en bas för alla barn – här behöver även socialtjänsten vara synlig och aktiv.

För de personer som återvänder efter resa till definierade konfliktzoner gäller i första hand brottsutredning. Om brott inte kan bevisas inträder ett efterperspektiv, där dialog och samverkan kring inkluderande insatser blir huvudfokus.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande